

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)
Postboks 5091 Majorstua

0301 OSLO

Deres ref:

Vår ref:

2024/26461-175

Ane Dorthea Lundberg Nordlie, vannmiljø
Nikolai Nordtorp Larsen, nyere tids kulturminner
Henriette Aasen, automatisk fredete kulturminner

Dato:

29.10.2024

Høringsuttalelse: Søknad om tiltak i vassdrag - Randklev bru - Lågen, Ringebru kommune

Bakgrunn

Vi viser til e-postkorrespondanse datert 11. oktober, samt offisiell oversendelse mottatt 16. oktober. Under ekstremværet «Hans» i august vokste Lågen seg svært flomstor, noe som resulterte i skader på både Randklev jernbanebru og vegbru i Ringebru kommune.

Jernbanebrua kollapset som resultat av de store vannmengdene. I etterkant ble det oppdaget en betydelig undergraving av vegbruas landkar, der kun noen store steiner i underlaget hindret brua i å kollapse på lik linje med jernbanebrua. Brua er per nå stengt for all type trafikk, og det er nødvendig å gjennomføre reparasjoner for å gjenopprette funksjon for lokalbefolkningen. Rambøll har derfor oversendt søknad om arbeidet på vegne av Innlandet fylkeskommune v/ Samferdselsavdelingen. Omsøkt arbeid innebærer følgende tiltak:

- Etablering av anleggsområde med midlertidig anleggsvei og etablering av midlertidig fylling i Gudbrandsdalslågen. Fyllingen er beregnet til å være ca. 5350 m².
- Etablering av spunt rundt pilar.
- Midlertidig understøttelse av bruoverbygning.
- Utgraving innvendig i spunt.
- Fjerning av eventuell gjenstående forskaling og løs betong på pilarfundament.
- Armering og utstøping innvendig i spunt rundt fundament.
- Riving av topp på pilar i naturstein.
- Armering, forskaling og støping av kappestøp for pilar.
- Reposisjonering av bruspenn og montering av brulagere.
- Kapping av spunt.
- Tilbakefylling og plastring rundt fundament.
- Fjerning av midlertidig fylling i Gudbrandsdalslågen.
- Reetablering av terreng og kantvegetasjon etter at midlertidig anleggsvei er fjernet.
- Tiltak i forbindelse med kompenserende og avbøtende tiltak (plan videreføres fra prosjektet med jernbanebrua).

Tiltaksområdet ligger tett innpå og delvis innenfor tiltaksområdet for reparasjon av jernbanebrua, som ble gjennomført tidligere i år. Natur- og miljøhensyn, samt avbøtende og kompensierende tiltak, vil følge planen fremlagt av Bane NOR og Multiconsult. Tiltakene er tenkt gjennomført sen høst 2024/vinter 2025 på lav vannstand.

Fylkeskommunens tilbakemelding

I tillegg til tilbakemeldingene under viser vi til høringsinnspillet som ble sendt i forbindelse med arbeidet tilknyttet jernbanebrua (vår ref. 2023/17258-3), som ble oversendt til NVE 8. februar 2024.

Fylkeskommunens rolle

Fylkeskommunen har ansvar for høstbare, ikke-truede arter. I dette tilfellet er Innlandet fylkeskommune også søker, ved *samferdselsavdelingen*. Myndigheten etter lakse- og innlandsfiskeloven og forskrift om fysiske tiltak i vassdrag forvaltes i *samfunnsutviklingsavdelingen*, av seksjon for klima, miljø og naturmangfold.

Samferdselsavdelingens henvendelser behandles derfor på lik linje med andre instanser ved vurdering av tiltak. Med bakgrunn i dette sender vi uttalelse for temaene vannmiljø og kulturarv, ettersom ansvaret her ligger hos to andre avdelinger enn den som søker.

Vannmiljø

Kunnskapsgrunnlaget

Tiltaket vil berøre vannforekomst «Lågen Ringebru – Losna» (ID: 002-3513-R), som er en sterkt modifisert vannforekomst (SMVF) registrert med godt økologisk potensial i Vann-nett. Registrerte påvirkninger på vannforekomsten er dammer, barrierer og sluser for flomsikring, diffus avrenning fra fulldyrket mark og spredt bebyggelse, punktutslipp fra renseanlegg og industri, samt hydrologiske endringer grunnet vannkraft. Lågen er hjem til en rekke fiskearter, blant annet ørret, harr, brasme, elvenioye, steinsmett, gullbust, lake, mort, sik, abbor og karuss. Elva går i tillegg for å være den viktigste gyteelva for harr og storørret fra Mjøsa. Storørret er en art av nasjonal forvaltningsinteresse, og bestanden i Mjøsa med Lågen er landets mest verdifulle bestand. Det er ikke registrert noen rødlistede arter eller naturtyper innenfor tiltaksområdet på den siden av elva der den midlertidige fyllingen skal etableres. Derimot er det registrert mye flomskogsmark og verdifull kantvegetasjon på andre siden av elva, samt i tilknytning til Gåsøya sør for tiltaksområdet.

Innlandsfisk

Rett under jernbanebrua er det registrert et gyte- og oppvekstområde for storørret. Området utnyttes mest sannsynlig også av andre arter. I oversendte dokumenter fra søker oppgis det at det er observert vandrende gullbust og mort, vakende harr, samt steinsmett langs elvebunnen. I tillegg er det gjort fangst av både abbor og lake. Det registrerte gyte- og oppvekstområdet ble sterkt forringet under arbeidet med jernbanebrua, da et bunnareal på tilnærmet 5500 m² ble erosjonssikret. Med planlagt plassering av den midlertidige fyllingen vil en del av funksjonsområdet som ikke ble berørt under arbeidet tidligere i år, også påvirkes. Tiltaket skal gjennomføres på høsten/vinteren, noe som er svært uheldig for rekrutteringen til fiskestammene som utnytter funksjonsområdet og gjemmer rogn i elvegrusen, særlig ørret. Det vil være den andre sesongen på rad der rekrutteringen blir helt eller delvis forringet som et resultat av menneskelig påvirkning. Arbeidet med avbøtende tiltak er derfor svært viktig.

Med tanke på artene registrert i og i nærheten av funksjonsområdet, samt den midlertidige fyllingen, bør vandringsmulighetene for fisk vektlegges. Fisk bør kunne vandre forbi tiltaksområdet både underveis i anleggsperioden og etter sluttført tiltak. På denne måten sikres tilgangen til andre funksjonsområder oppstrøms Randklev bru.

Miljøtilstand og forurensning

De regionale vannforvaltningsplanene fastsetter miljømål for alle vannforekomstene i vannregionen. I regional vannforvaltningsplan for vannregion Innlandet og Viken 2022-2027 er den berørte vannforekomsten registrert med et mål om minst godt økologisk potensial, noe den per dags dato oppnår. Det er derfor svært viktig at det ikke iverksettes tiltak som kan resultere i at vannforekomsten ikke lenger når miljømålet. Planlagt tiltak og påvirkningene på fisk og andre ferskvannsorganismer, samt den samlede belastningen på vassdraget, kan potensielt være nok til å resultere i permanente forringelser for kvalitetselementet fisk. Dette kan i verste fall resultere i en nedgradering av miljøtilstanden, og bør etterstrebes unngått. Likevel ser vi at samfunnsnyttene veier svært tungt i dette tilfellet, selv om effektene er uheldige for vannmiljøet.

Det oppgis i søknaden at tiltaket, særlig etablering av den midlertidige fyllingen, kan resultere i forurensning av vassdraget. Det pekes på oppvirvling av finstoffer, samt potensielle lekkasjer fra maskiner og utstyr. Vi understreker viktigheten av gode beredskaps- og oppbevaringsrutiner for forurensende materialer og maskiner. Det må være lagt opp slik at entreprenør og annet mannskap kjapt kan forhindre store miljøskader ved en eventuell forurensningshendelse. I tillegg ville det vært en fordel om det ble gjort en videre vurdering av mulige tiltak for å beskytte vassdraget mot tilførsel av finstoffer i anleggsfasen. Særlig er dette relevant i forbindelse med etablering og demontering av midlertidig fylling.

Avbøtende tiltak og istandsetting

For at tiltaket ikke skal resultere i en videre eller permanent forringelse av funksjonsområdet, er det viktig at det legges vekt på istandsetting. Det bør etterstrebes å etterlate tiltaksområdet slik det var før anleggsoppstart, med fokus på naturlig utforming og ivaretagelse av økologisk funksjon. Dette er særlig viktig med tanke på elvebunnen og berørt kantvegetasjon, der tiltakshaver bør stå ansvarlig for å sikre vassdragets og kantsonenes naturlige variasjon. Ved demontering av midlertidig fylling bør alle masser og materialer ryddes ut av vassdraget, og det bør sikres at disse ikke lagres i elvas tilhørende kantsoner. Søker har sagt at planen for istandsetting og avbøtende tiltak fremlagt av Bane NOR og Multiconsult skal følges videre. I forbindelse med arbeidet tidligere i år har det allerede blitt lagt ut større stein fra jernbanebrua og opp mot vegbrua, i henhold til planen. Disse er med på å skape bedre vandringsforhold for både storørret og mindre vandringssterke arter, slik at de kan nå gyte- og oppvekstområder oppstrøms tiltaksområdet. Det bør være en forutsetning for en tillatelse at disse legges tilbake til sin eksakte posisjon i etterkant av arbeidet med vegbrua, slik at tiltaksgjennomføringen ikke skjer på bekostning av de avbøtende tiltakene gjort i området.

I berørte kantsoner bør det legges til rette for revegetering av stedeegne arter. Vanligvis anbefaler vi at dette gjøres ved å skave av og mellomlagre det øverste jordlaget, som så legges på toppen igjen etter slutført tiltak (slik søker selv beskriver det). På grunn av fremmedarten registrert i området er vi usikre på hvorvidt denne metoden er egnet i dette tilfellet. Tiltakshaver må gjøre en vurdering av hvilken revegeteringsstrategi som er best for å unngå videre spredning av rødhyll. Basert på notatet vedlagt søknaden er søker godt kjent med håndtering av fremmedarter og begrensningsav videre spredning. Vi stiller oss bak søkers bemerkning om at løsmasser og ung vegetasjon bør sikres midlertidig, for å unngå at dette forsvinner i vannmengdene ved en vårflo.

Til slutt vil vi nevne at vi også støtter planen om en oppfølgingskartlegging i etterkant, slik at tiltakshaver kan stå ansvarlig for å gjennomføre rettinger eller avbøtende tiltak ved eventuelle

uheldige forhold. Denne kartleggingen bør særlig ta for seg områdets funksjon for fisk, vannkvalitet (økologisk potensial) og kantvegetasjon, samt nærliggende naturmangfold.

Kulturminner

Innenfor prosjektområdet er det mot sør-vest et SEFRAK-registrert bygg; tunnel-låven på Randklev nedre, med id-nummer 0520-0004-388. I registreringen er låven markert i rødt, altså antatt byggeår før 1850. Fylkeskommunen v/ seksjon for kulturarv anbefaler at videre arbeid må avklare og gjøre rede for eventuelle kulturminneverdier, og hvordan tiltaket vil påvirke disse.

Kulturarv har ikke merknader til tiltakene når det gjelder automatisk fredete kulturminner, men minner om stoppe- og meldeplikten etter kulturminnelovens § 8 annet ledd.

Oppsummering/konklusjon

Innlandet fylkeskommune mener det er svært uheldig at tiltaket må skje underveis i årets gytesesong også i år, med tanke på en sannsynlig forringelse av fjorårets rekruttering. Med tanke på den samlede belastningen på Lågen, og på fiskesamfunnet, er påvirkningen stor. Likevel er samfunnsnyten i dette tilfellet svært stor, og vi kommer derfor ikke til å motsi oss det søker ber om tillatelse til. Vi ber likevel om at følgende punkter inkluderes som en forutsetning for tiltakene:

- Tiltaket skal ikke resultere i forurensning av vassdraget. Maskiner som kommer i kontakt med vassdraget skal vaskes godt før bruk for å unngå forurensning fra tidligere arbeid og spredning av fremmede arter. Påfyll av drivstoff, olje og lignende skal skje på land. Masser som benyttes i vassdraget skal være rene og fra forurensningsfrie kilder. Ras av masser fra elvekanter og -skråninger unngås så mye som mulig.
- Ved demontering av midlertidig fylling skal alle masser og materialer ryddes ut av vassdraget, ingenting skal ligge igjen i elva i etterkant.
- Demonteringen skjer i god tid før vårgytende fisk starter sin gytevandring, særlig med tanke på harr.
- Tiltaket skal ikke resultere i permanent påvirkning på fiskens vandringsrute og oppholdssted. Fokus på frie vandringsveier implementeres, og det tas hensyn gjennom hele anleggsprosessen.
- Plan for istandsetting og gjennomføring av avbøtende tiltak følges, og eventuelt berørte tiltak (blant annet for å sikre vandring) istandsettes etter slutført tiltak.
- Det gjennomføres en oppfølgingskartlegging etter slutført tiltak for å overvåke hvordan tiltaket har påvirket særlig fisk. Tiltakshaver bør stå ansvarlig for å gjennomføre rettinger/avbøtende tiltak ved eventuelle uheldige forhold.
- Eventuell påvirkning på kulturminner, særlig SEFRAK-bygget på østlig bredde, avklares og vurderes.

Med vennlig hilsen

Wibeke Børresen Gropen
avdelingssjef Samfunnsutvikling

Ane Dorthea Lundberg Nordlie
Rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.

Kopi til:

STATSFORVALTEREN I INNLANDET

RINGEBU KOMMUNE

Vannområde Mjøsa v/ Odd Henning Stuen

Kristin Haugen (NVE)